

การหลุดพ้นจากการล้มละลาย (Exits from Bankruptcy)

นางวรรณยา ใช้เทียมวงษ์^๑

หลังจากศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายแล้ว ลูกหนี้อาจหลุดพ้นจากการล้มละลายได้ ๓ วิธี ดังนี้

๑. การประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย

๒. การปลดจากล้มละลาย

๓. การยกเลิกการล้มละลาย

การประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๖๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว ลูกหนี้จะเสนอคำขอประนอมหนี้ก็ได้ ในกรณีนี้ให้นำบทบัญญัติของส่วนที่ ๖ การประนอมหนี้ก่อนล้มละลายในหมวด ๑ กระบวนพิจารณาตั้งแต่ขอให้ล้มละลายจนถึงปลดจากล้มละลายมาใช้บังคับโดยอนุโลม...” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ยกเลิกการล้มละลายและจะสั่งให้ลูกหนี้กลับมามีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนหรือจะสั่งประการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้” หมายความว่า เมื่อศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายของลูกหนี้ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลาย และให้ลูกหนี้กลับมามีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของตน คำสั่งของศาลดังกล่าวย่อมมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากภาวะล้มละลายและมีอำนาจจัดการเกี่ยวกับกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ต่อไป และการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายซึ่งที่ประชุมเจ้าหนี้ได้ยอมรับและศาลเห็นชอบแล้วมีผลผูกมัดเจ้าหนี้ทั้งหมด ในเรื่องหนี้ซึ่งอาจขอรับชำระหนี้ได้ตามมาตรา ๖๓ ประกอบมาตรา ๕๖ โดยลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายตามที่ได้ตกลงไว้ใน การประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายเท่านั้น เมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายครบถ้วนตามคำขอประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายแล้ว หนี้ส่วนที่ขาดตามที่เจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระไว้ ลูกหนี้อย่อมได้รับการปลดปล่อยไปด้วยผลของการประนอมหนี้ ส่วนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจหน้าที่อีกบางประการโดยเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๓ ประกอบมาตรา ๖๐ กล่าวคือ ถ้าลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงไว้ใน การประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ชอบที่จะรายงานต่อศาลให้มีคำสั่งยกเลิกการประนอมหนี้ และพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายต่อไป (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๘๗/๒๕๓๘)

การปลดจากล้มละลาย พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๘๑/๑ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๘๑/๒ บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้ว ให้ปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย...” และ

^๑ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

มาตรา ๗๗ บัญญัติว่า “คำสั่งปลดจากลี้มลละลายทำให้บุคคลลี้มลละลายหลุดพ้นจากหนี้ทั้งปวง อันพึงขอรับชำระได้ เว้นแต่ (๑) หนี้เกี่ยวกับภาษีอากร หรือจังกอบของรัฐบาล หรือเทศบาล (๒) หนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นโดยความทุจริตฉ้อโกงของบุคคลลี้มลละลายหรือหนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกร้องเนื่องจากความทุจริตฉ้อโกง ซึ่งบุคคลลี้มลละลายมีส่วนเกี่ยวข้องสมรู้” การปลดจากลี้มลละลายตามมาตรา ๘๑/๑ เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ลี้มลละลายแล้ว พ้นจากการลี้มลละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลา ๓ ปี นับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ลี้มลละลาย ซึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้พ้นจากภาวะการเป็นบุคคลลี้มลละลาย หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันอาจขอรับชำระหนี้ได้ เว้นแต่หนี้ที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๗ (๑) และ (๒) และกลับมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนที่ได้มาหลังจากปลดจากลี้มลละลายอีกครั้ง ส่วนเจ้าหนี้ในมูลหนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ได้และได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไว้แล้วแต่ยังได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วนคงได้รับชำระหนี้เฉพาะจากทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีลี้มลละลายตามมาตรา ๑๐๙ โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการจัดการ รวบรวม และจำหน่ายทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีลี้มลละลายที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมิได้จัดการหรือจัดการไม่แล้วเสร็จเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ได้และได้ขอรับชำระหนี้ไว้แล้วจนกว่าการจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจะแล้วเสร็จต่อไป โดยลูกหนี้มีหน้าที่ช่วยในการจำหน่ายและแบ่งทรัพย์สินของตนซึ่งตกอยู่กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการตามมาตรา ๗๙ (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๘/๒๕๖๗ และ ๔๙๔๘/๒๕๖๕)

การยกเลิกการลี้มลละลาย พระราชบัญญัติลี้มลละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ **มาตรา ๑๓๕** บัญญัติว่า “เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำขอ ศาลมีอำนาจสั่งยกเลิกการลี้มลละลายได้ ถ้าปรากฏเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่อาจดำเนินการให้ได้ผลเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย เพราะเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ไม่ช่วยหรือยอมเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือวางเงินประกันตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เรียกร้อง และไม่มีเจ้าหนี้อื่นสามารถและเต็มใจกระทำการดังกล่าวแล้ว ภายในกำหนดเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันที่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ได้ชัดเจนหรือละเลยนั้น

(๒) ลูกหนี้ไม่ควรถูกพิพากษาให้ลี้มลละลาย

(๓) หนี้สินของบุคคลลี้มลละลายได้ชำระเต็มจำนวนแล้ว...

(๔) เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้แบ่งทรัพย์สินครั้งสุดท้ายที่สุด หรือไม่มีทรัพย์สินจะแบ่งให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ต่อแต่นั้นมาภายในกำหนดเวลาสิบปี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่อาจรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลลี้มลละลายได้อีก และไม่มีเจ้าหนี้อื่นมาขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จัดการรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลลี้มลละลาย” และ

มาตรา ๑๓๖ บัญญัติว่า “คำสั่งยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๑) หรือ (๒) นั้นไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นหนี้สินแต่อย่างใด”

การยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ หมายความว่า เมื่อมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๓๕ (๑) ถึง (๔) แล้วให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายของลูกหนี้ มีผลทำให้ลูกหนี้พ้นจากภาวะการเป็นบุคคลล้มละลาย กลับมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนได้อีกครั้ง นอกจากนี้ ในส่วนของหนี้สินหากเป็นการยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ (๓) และ (๔) ย่อมมีผลให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันอาจขอรับชำระหนี้ได้ (เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๖/๒๕๔๐ และ ๘๐๖/๒๕๓๘)

เมื่อการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย การปลดจากล้มละลายและการยกเลิกการล้มละลายต่างเป็นวิธีการที่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย กลับมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของตนได้เช่นเดียวกัน ศาลฎีกาจึงตีความว่า เมื่อลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายด้วยวิธีทางใดตามที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ บัญญัติแล้ว ลูกหนี้อาจหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายด้วยวิธีทางอื่นได้อีก เพราะลูกหนี้ได้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายไปแล้ว

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องการปลดจากล้มละลายและการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๓๕/๒๕๖๔ การที่ลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลาย ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย แล้วไปเริ่มต้นดำเนินชีวิตหรือธุรกิจใหม่ต่อไป และมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของตนที่ได้มาภายหลังได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้ว ส่วนการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๖๓ นั้น เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ลูกหนี้ในคดีล้มละลายที่ได้ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายอยู่นั้นได้เสนอทำความตกลงในการชำระหนี้แต่เพียงบางส่วนหรือโดยวิธีอื่นให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย หากที่ประชุมเจ้าหนี้มีมติพิเศษยอมรับคำขอประนอมหนี้และศาลได้เห็นชอบด้วยการประนอมหนี้แล้ว จะทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ที่อาจขอรับชำระหนี้ได้มาผูกพันในหนี้ตามคำขอประนอมหนี้ ทั้งถ้าศาลเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายแล้ว ศาลจะต้องมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายและมีคำสั่งให้ลูกหนี้กลับมีอำนาจจัดการทรัพย์สินของตน และหากว่าศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยการประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายแล้ว แต่ต่อมากลูกหนี้ผิดนัดในการชำระหนี้ตามคำขอประนอมหนี้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ยกเลิกการประนอมหนี้และพิพากษาให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายต่อไป เช่นนี้ เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้ว การเป็นบุคคลล้มละลายของลูกหนี้อาจสิ้นสุดลง ลูกหนี้จึงไม่อาจจะขอประนอมหนี้ภายหลังล้มละลายตามมาตรา ๖๓ ได้อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาอ้างว่าข้างต้นตีความได้ว่า เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้ว ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายและหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวงอันอาจชำระหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๗๗ กรณีจึงไม่อาจมีการขอประนอมหนี้ตามกฎหมายล้มละลายได้อีก

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องการปลดจากการล้มละลายและการยกเลิกการล้มละลาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๘๕/๒๕๖๔ จำเลยที่ ๒ ได้รับการปลดจากการล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๘๑/๑ มีผลทำให้จำเลยที่ ๒ หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายและมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินหรือกิจการของตนซึ่งได้มานับแต่วันที่ได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้วเท่านั้น ส่วนการยกเลิกการล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ จะมีได้ก็โดยเหตุศาลมีคำสั่งให้ยกเลิกการล้มละลายในขณะที่จำเลยที่ ๒ ยังถูกพิทักษ์ทรัพย์หรือเป็นบุคคลล้มละลายอยู่เท่านั้น แต่เมื่อจำเลยที่ ๒ ได้รับการปลดจากการล้มละลายตามมาตรา ๘๑/๑ แล้ว ทำให้จำเลยที่ ๒ หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายไปแล้ว จึงไม่มีเหตุที่ศาลจะต้องสั่งยกเลิกการล้มละลายอีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๙๘๗ - ๓๙๘๘/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายแล้ว การที่ลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายดังกล่าวทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายสิ้นสุดลงแล้ว ไม่อาจมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายของลูกหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๓๕ (๑) ได้อีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๑๙/๒๕๕๓ จำเลยได้รับการปลดจากการล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๘๑/๑ หลังจากได้รับการปลดจากการล้มละลาย จำเลยได้ยื่นคำขอประนอมหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยขอชำระหนี้เต็มจำนวนต่อบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ก. โจทก์ในคดีล้มละลาย โจทก์ในคดีล้มละลายตกลงตามข้อเสนอ ผู้ร้องจึงได้ชำระหนี้แทนจำเลย การที่จำเลยได้รับการปลดจากการล้มละลายโดยผลของกฎหมายนั้น ย่อมทำให้จำเลยหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายและมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของตนเองต่อไป ส่วนเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีอำนาจในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายต่อไปจนกว่าจะชำระเสร็จ การที่จำเลยยื่นคำขอประนอมหนี้โดยขอชำระหนี้เต็มจำนวนให้แก่โจทก์ในคดีล้มละลาย และได้มีการชำระให้แก่เจ้าหนี้ในคดีล้มละลายพร้อมค่าฤชาธรรมเนียมจนครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงไม่มีเหตุต้องจัดการทรัพย์สินอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลายของจำเลยอีกต่อไป การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการยึดทรัพย์ในคดีแพ่งนั้นชอบแล้ว ส่วนการยกเลิก

การล้มละลายตามมาตรา ๑๓๕ นั้นจะเกิดขึ้นก็โดยเหตุศาลมีคำสั่ง ในคดีนี้เมื่อจำเลยได้รับการปลดจากการล้มละลายอันทำให้จำเลยหลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายไปแล้ว จึงไม่มีเหตุที่ศาลจำเป็นต้องสั่งยกเลิกการล้มละลายอีก

คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นตีความได้ว่า การยกเลิกการล้มละลายตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๓๕ จะเกิดขึ้นก็แต่โดยเหตุศาลมีคำสั่งให้ยกเลิกการล้มละลายเมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากการล้มละลายไปก่อนแล้ว ซึ่งมีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายไปแล้ว จึงไม่อาจขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการล้มละลายภายหลังจากการปลดจากการล้มละลายได้อีก

อย่างไรก็ตาม มีปัญหาที่น่าขบคิดว่า เมื่อลูกหนี้ได้รับการปลดจากล้มละลาย มีผลทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลายกลับมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินของตนได้อีกครั้ง แต่ในขณะเดียวกันเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังคงมีหน้าที่จัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายและภายหลังนั้นจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ได้หลุดพ้นจากหน้าที่ดังกล่าวไปด้วย ซึ่งมีผลทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายและภายหลังนั้นจนถึงเวลาปลดจากล้มละลายไม่ได้หลุดพ้นจากการเป็นทรัพย์สินในกองทรัพย์สินตามลูกหนี้ที่ได้รับการปลดจากล้มละลายไปด้วย ในประเด็นดังกล่าวก็คงต้องติดตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปว่าจะมีแนวการตีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์หลุดพ้นจากหน้าที่ในการรวบรวมและจัดการทรัพย์สินไปพร้อมกับที่ลูกหนี้หลุดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย

ที่มา : ดุลพาท เล่มที่ ๒ ปีที่ ๗๒

แผนกคดีล้มละลายในศาลฎีกา

มีนาคม ๒๕๖๙